

Hoofdstuk 3
Best practices en ervaringen

De best practices in dit hoofdstuk zijn goede praktijken die een voorbeeld zijn voor nationale actoren en internationale partners. De ervaringen slaan weliswaar vaak op minder goede of zelfs slechte praktijken, maar ze zijn wel heel leerrijk.

Dit deel is gebaseerd op de analyse van de dossiers waarin Myria zich burgerlijke partij stelde en op interviews met de federale en lokale politie, gespecialiseerde centra voor slachtoffers van mensenhandel, referentiemagistraten van mensenhandel, arbeidsauditeurs en sociale inspectiediensten. Bij al die gesprekken werd het vertrouwelijk karakter gewaarborgd.

1. STRIJD TEGEN MENSENHANDEL

1.1. | Gerechtelijke arrondissements-hervorming

Het plan tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen begint op het terrein vorm te krijgen. Zo werden de referentiemagistraten voor mensenhandel en mensensmokkel aangesteld.

De hervorming kan erg positief uitpakken voor de strijd tegen netwerken van mensenhandel en -smokkel. Die opereren meestal over de arrondissements- en zelfs landsgrenzen heen. Bij de vervolging en tijdens het onderzoek vormde de Belgische gerechtelijke structuur vaak een probleem. Mensenhandel en –smokkel zijn immers typisch fenomenen die het lokale overstijgen: daar zijn kleine arrondissementen niet altijd tegen opgewassen.

In West-Vlaanderen wordt deze hervorming via een proefproject al enkele jaren met succes toegepast. Daar werd afgesproken dat het Brugse parket, versterkt met een gedetacheerde magistraat van het parket van Veurne, alle dossiers van mensenhandel en -smokkel van de provincie behandelt. Alle actoren ervaren dat als erg positief. Het geeft een belangrijke meerwaarde in de strijd tegen mensenhandel en –smokkel: enerzijds door de schaalvergroting, anderzijds doordat het veel meer mogelijkheden tot specialisatie schept, ook op het niveau van de onderzoeksrechters en de zetelende rechters van de rechtbank. Zo heeft de rechtbank van Brugge een gespecialiseerde rechter voor mensenhandel en -smokkel aangewezen. Dat leidde volgens de referentiemagistraten tot een betere en uniforme rechtspraak.

In de praktijk zouden zich wel problemen kunnen stellen op het niveau van de politiediensten. De gespecialiseerde cel Mensenhandel van de Federale Gerechtelijke Politie (FGP) wordt eveneens gecentraliseerd op de standplaats van de referentiemagistraat en zal dus niet meer verspreid zijn over de verschillende vroegere arrondissementen. Daardoor riskeren de gespecialiseerde cellen hun lokale oren en ogen en dus veel cruciale informatie te verliezen, zeker in streken die grenzen aan de buurlanden. Hun informatie hangt daardoor volledig af van de goede relaties met de lokale politie[364] voor wie de strijd tegen mensenhandel niet altijd een prioriteit vormt. In vele steden verloopt deze samenwerking prima, maar in bepaalde steden is er sprake van een politie-oorlog en blijft de rol van de lokale politie beperkt tot overlastbestrijding. Het is essentieel voor een succesvolle arrondissementshervorming dat mensenhandel ook een prioriteit blijft bij de lokale politie van de steden en dat die nauw samenwerkt met de federale politie.

1.2. | Slachtofferstatuut

In het Belgische systeem staat de multidisciplinaire samenwerking[365] van de eerstelijnsdiensten (politie- en inspectiediensten) met de medewerkers van de gespecialiseerde centra centraal. Die heeft er toe geleid dat de eerstelijnsdiensten meer aandacht besteden aan mogelijke slachtoffers en ze niet langer beschouwen als personen in illegaal verblijf die zo snel mogelijk moeten gerepatrieerd worden. Dat leidt tot een sfeer van wederzijds vertrouwen waarin slachtoffers overtuigd kunnen worden om in het slachtofferstatuut te stappen. In een dossier slaagde de politie erin een minderjarig prostitutieslachtoffer terug te vinden door het vertrouwen te winnen van een ander slachtoffer dat met haar bevriend was.[366] De medewerkers van een gespecialiseerd centrum konden ook slachtoffers die eerst te angstig waren om verklaringen af te leggen, optimaal infomeren om in het slachtofferstatuut te stappen.[367]

364 Zie ook dit deel, hoofdstuk 2, punt 1.1.3.a.
365 Zie ook dit deel, hoofdstuk 2, punt 1.1.2.d. (slachtofferstatuut) en Jaarverslag Mensenhandel 2013, *Bruggen slaan*, hoofdstuk 2, punt 2.2., pp. 69-78.
366 Zie jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 88-91.
367 *Ibid.*, pp. 88-93.

Uit de bestudeerde dossiers blijkt niet alleen dat er hiaten bestaan in het Belgische slachtoffersysteem, maar ook dat toepassing ervan op het terrein op verschillende punten stokt. Het is vooral van belang dat de eerstelijnsdiensten de multidisciplinaire omzendbrief volledig en correct toepassen. Dat komt erop neer dat in het Belgische systeem het slachtoffer geen klacht hoeft neer te leggen maar enkel relevante verklaringen moet afleggen. De slachtoffers moeten altijd in contact gebracht worden met medewerkers van de gespecialiseerde centra die ter beschikking moeten zijn en meer vertrouwen kunnen oproepen bij de slachtoffers.

In verschillende dossiers[368] stellen we vast dat slachtoffers van mensenhandel, die ook zo door de rechtbank erkend werden, nooit in het slachtofferstatuut zijn terecht gekomen. Die problematiek hebben we trouwens uitvoerig in het vorige jaarverslag besproken naar aanleiding van de kloof tussen het vermoedelijk en het geïdentificeerd slachtoffer.[369] Meestal hebben de slachtoffers geen interesse om in het statuut te stappen of zijn ze te angstig.

Verschillende slachtoffers wensen niet onmiddellijk in contact te worden gebracht met medewerkers van de gespecialiseerde centra. Bovendien gebeurt de interventie door de eerstelijnsdiensten vaak 's nachts als zowel de slachtoffers als de terreinactoren vermoeid zijn. Slachtoffers zijn op dat moment blootgesteld aan veel factoren en weigeren dan het contact met de centra.

Voor slachtoffers uit EU-landen zoals Hongarije[370] heeft het slachtofferstatuut dikwijls geen relevantie meer voor hun verblijf. De andere voordelen van het statuut zoals juridische en eventueel medische of psychologische ondersteuning worden hen bovendien onvoldoende benadrukt. Daarom zijn ze niet altijd meer geïnteresseerd in het statuut. Deze slachtoffers die zich misbruikt voelen en zo snel mogelijk wensen terug te keren, kunnen nochtans nood hebben aan juridische begeleiding om een financiële compensatie te verkrijgen.[371]

Andere slachtoffers zijn te bang om in het slachtofferstatuut mensenhandel te stappen en weigeren relevante verklaringen af te leggen. Ze worden bedreigd door hun uitbuiter, spreken een andere taal, hebben andere culturele gewoonten en vertrouwen de Belgische eerstelijnsdiensten weinig of niet. Hun perceptie van de politie en de autoriteiten is ook anders. Zo gaan ze er ten onrechte vanuit dat die net zo corrupt zijn als in hun land van herkomst. Bij deze slachtoffers is het essentieel dat de eerstelijnsdiensten of de medewerkers van de gespecialiseerde centra hun vertrouwen winnen. Daarom is het belangrijk dat de centra gemakkelijk bereikbaar zijn.

Sommige magistraten vinden immers dat de slachtoffercentra regionaal onvoldoende verspreid zijn. Slachtoffers die ver van een van de centra gedetecteerd worden, maken volgens hen in de praktijk veel minder kans om in het slachtofferstatuut terecht te komen dan slachtoffers die gedetecteerd worden in Brussel, Antwerpen of Luik, de steden waar de centra gevestigd zijn. Volgens een magistraat krijgen ze op korte termijn meestal een telefonisch contact met een medewerker van een slachtoffercentrum die hen informeert en sensibiliseert over het statuut. Uiteraard wekt een telefoongesprek veel minder vertrouwen op dan een rechtstreeks contact. Sommige magistraten opperden daarom het idee om een soort mobiel team van medewerkers van de centra op te richten voor de begeleiding van de slachtoffers die zich ver van een van de drie centra bevinden. Dat vereist een versterking van de middelen van de centra. Daarnaast pleit Myria ook voor de aanwezigheid van een van slachtoffercentra op de arrondissementele vergaderingen van de COL mensenhandel om de contacten te faciliteren.

Het Belgische slachtoffersysteem heeft nood aan een pragmatische stapsgewijze verfijning zonder te raken aan zijn fundamentele basisprincipes. Anders zou dit tot een uitholling en eventuele ontmanteling van het systeem kunnen leiden. Sommige magistraten pleiten ervoor om voor specifieke kwetsbare doelgroepen die te angstig zijn om verklaringen af te leggen maar duidelijk slachtoffer zijn van mensenhandelpraktijken, toch de mogelijke toegang tot het slachtofferstatuut te openen. De referentiemagistraat die de feiten uit het dossier kent, is dan de aangewezen persoon om die beslissing te nemen in overleg met de andere actoren.

Het Belgische slachtoffersysteem heeft nood aan een pragmatische stapsgewijze verfijning zonder te raken aan zijn fundamentele basisprincipes.

368 Zie ook dit deel, hoofdstuk 2, punt 1.1.1.d. (slachtofferstatuut), punt 1.1.3.c (slachtofferstatuut).
369 Jaarverslag Mensenhandel 2013, *Bruggen slaan*, pp. 30-34.
370 Zie ook dit deel, hoofdstuk 2, punt 1.1.1.d. (slachtofferstatuut).
371 Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 52-54.

1.3. | Re-integratieprogramma voor slachtoffers

De Koning Boudewijnstichting heeft succesvol het TVRP-programma[372] opgezet. Daarmee ondersteunt ze lokale ngo's bij hun re-integratieprojecten van slachtoffers in verschillende Balkanlanden.[373] Dat is een belangrijk initiatief.

Uit interviews vernam Myria dat ook vanuit België een re-integratieprogramma voor slachtoffers in Hongarije opgestart werd. Dat gebeurde naar aanleiding van het Hongaarse mensenhandeldossier van seksuele uitbuiting dat we bespreken in de dossieranalyse[374]. Dit Hongaars-Belgisch-Nederlands initiatief leidde rechtstreeks tot het Europese RAVOT-project[375].

De betrokken Belgische magistraat stelde op een bepaald moment vast dat slechts één Hongaarse vrouw (zonder kinderen) bereid was om in dit re-integratieprogramma te stappen. Toen ze hierover informeerde bij andere slachtoffers, bleek dat de vrouwen gestraft werden als ze in het programma stapten. Prostitutie is strafbaar in Hongarije en de Hongaarse autoriteiten bestempelden de prostitutieslachtoffers uit het programma als onbekwame moeders en namen hun kinderen af.

De Belgische magistraat reageerde daarop en weigerde onder deze voorwaarden nog samen te werken met de Hongaarse autoriteiten voor dit project. Na overleg wijzigde de Hongaarse overheid haar positie volledig en konden de teruggekeerde Hongaarse prostitutieslachtoffers zonder enig probleem of risico op sanctie aan het project deelnemen. Uiteindelijk leidde dat tot het succes van het programma.

Dergelijke re-integratieprogramma's kunnen als een goede praktijk beschouwd worden als de teruggekeerde slachtoffers op geen enkele wijze dreigen gestigmatiseerd of opnieuw gesanctioneerd te worden. Bij het opzetten van zo'n programma's is het dan ook belangrijk om na te gaan of de bestaande prostitutieregelgeving van het betrokken land geen negatief effect heeft op de teruggekeerde slachtoffers.

372 Trafficking Victims Re/Integration Programme.
373 *Beyond trafficking, The re/integration of trafficking victims in the Balkans, 2007 to 2014*, Final review report 2015, KBS (Brussels), Nexus Institute (Washington).
374 Zie ook dit deel, hoofdstuk 2, punt 1.1.1.d (slachtofferstatuut).
375 Referral of and Assistance for Victims of Human Trafficking, ISEC-project onder leiding van Hongaarse ministerie van binnenlandse zaken waaraan ngo Payoke als Belgische partner deelneemt.

2. STRIJD TEGEN MENSENSMOKKEL

2.1. | Weinig coherentie slachtofferstatuut bij mensensmokkel

Om als slachtoffer van mensensmokkel in aanmerking te komen voor het slachtofferstatuut mensenhandel, moeten er bepaalde 'verzwarende omstandigheden' zijn. Een daarvan is als het slachtoffer van mensensmokkel in een levensbedreigende situatie zat. Het Belgische model neemt hierin internationaal een unieke positie in. De Belgische actoren beschouwen dit als een goede praktijk. Myria (toen nog het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding) heeft daar mee voor geijverd nadat het in dossiers vaststelde dat sommige smokkelslachtoffers zware geweldplegingen ondergaan hadden of dat hun ouders vooraf extra hadden moeten betalen als garantie dat hun dochter onderweg niet zou verkracht worden.[376] Die regeling kan slechts in beperkte mate toegepast worden omdat het slachtofferstatuut in de eerste plaats een beschermingsstatuut voor slachtoffers van mensenhandel moet blijven. In de praktijk vormt dat geen probleem omdat het aantal slachtoffers van mensensmokkel die in het slachtofferstatuut zitten volgens de statistieken[377] tot nog toe beperkt is.

Bij de implementatie van die regelgeving op het terrein stellen we vast dat de slachtofferaanpak bij mensensmokkel verschilt per regio. Sommige magistraten hebben de politie de opdracht gegeven om smokkelslachtoffers in die situatie altijd het slachtofferstatuut mensenhandel aan te bieden, terwijl andere magistraten opteren om dat nooit te doen omdat ze dit exclusief willen voorbehouden voor slachtoffers van mensenhandel die uitgebuit werden. Overleg dringt zich op om hier een betere afstemming rond te bereiken.

Uit de praktijk blijkt bovendien dat de smokkelslachtoffers bij een aanbod meestal geen interesse hebben in het slachtofferstatuut mensenhandel en zo snel mogelijk willen doorreizen naar het Verenigd Koninkrijk. Meestal

376 Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2004, *Analyse vanuit het slachtofferperspectief*, pp. 17-25; Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2006, *Slachtoffers in beeld*, p. 40.
377 Zie ook deel 3, punt 5.3, Voorstelling van de data slachtoffers mensensmokkel.

krijgen ze dan een bevel om het grondgebied te verlaten.

De statistieken van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) bevestigen dat laatste.[378] In 2014 heeft de DVZ 1.619 beslissingen genomen na een smokkelinterceptie bij een transitmigratie naar het Verenigd Koninkrijk of een ander land. In 1.240 gevallen kreeg de betrokkene het bevel om het grondgebied te verlaten, 130 keer werd de gesmokkelde persoon opgesloten en 249 keer mocht hij of zij beschikken.

Uit onze analyse van de rechtspraak[379] blijkt dat sommige smokkelslachtoffers die in het slachtofferstatuut mensenhandel zaten, zich tijdens het proces burgerlijke partij gesteld hebben en een morele en materiële schadevergoeding gekregen hebben van 2.500 euro. Het is dankzij de ondersteunende rol en de juridische begeleiding van de gespecialiseerde slachtoffercentra mensenhandel dat die smokkelslachtoffers de mogelijkheid kregen om zich burgerlijke partij te stellen. Ook dat is een mooi voorbeeld van een goede praktijk.

Daarnaast moet ook gewaarschuwd worden voor mogelijke criminele infiltraties van het slachtofferstatuut mensenhandel. We stellen vast dat dit vooral bij smokkelslachtoffers het geval is. In enkele mensensmokkeldossiers was er zelfs sprake van infiltratie in de gespecialiseerde slachtoffercentra en vormde de infiltrant een bedreiging voor de echte slachtoffers.[380] Sommige magistraten vermeldden dat probleem ook tijdens de interviews.

2.2. | Gezinssmokkel

In de meeste smokkeldossiers[381] stellen we vast dat er geregeld families met kleine kinderen in koelwagens gesmokkeld worden. Soms krijgen driejarige kinderen of zelfs huilende baby's slaappillen toegediend om te zwijgen. Deze slachtoffergroep krijgt weinig aandacht van de beleidsmakers en actoren. Nochtans is het een zeer kwetsbare groep die omwille van hun precaire situatie extra risico's moet ondergaan en de nodige bescherming verdient.

Sommige magistraten hebben ook die families het slachtofferstatuut mensenhandel aangeboden maar in de praktijk bleken zij niet geïnteresseerd te zijn en kregen ze een bevel om het grondgebied te verlaten. In sommige dossiers stelden we dan vast dat ze bij een nieuwe smokkelpoging naar het Verenigd Koninkrijk opnieuw door de politie geïntercepteerd werden.[382]

Op nationaal en internationaal niveau zou het debat moeten gevoerd worden om meer aandacht te vragen voor de noden en de kwetsbaarheid van deze specifieke groep van smokkelslachtoffers.

2.3. | Actieplan

Terwijl er al jarenlang een regeringsactieplan voor de strijd tegen mensenhandel bestaat, is er nooit werk gemaakt van een apart uitgewerkt regeringsactieplan voor de strijd tegen mensensmokkel. België voert nochtans als transitmigratieland een actieve strijd tegen de mensensmokkel waarbij het focust op het aanpakken van de smokkelaars.[383] De Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel is naast de strijd tegen mensenhandel ook bevoegd en verantwoordelijk voor het Belgische beleid inzake de strijd tegen mensensmokkel. Het is belangrijk dat de Interdepartementale Coördinatiecel het initiatief neemt om een regeringsactieplan voor de strijd tegen mensensmokkel te ontwikkelen. Alleen zo wordt een uniformer en krachtiger smokkelbeleid op het terrein mogelijk.

Het is belangrijk dat de Interdepartementale Coördinatiecel het initiatief neemt om een regeringsactieplan voor de strijd tegen mensensmokkel te ontwikkelen.

378 Bulletins schriftelijke vragen en antwoorden, *Parl. St.*, Kamer, QRVA 54/026, 26 mei 2015, pp. 192-195 (vraag nr. 116 van volksvertegenwoordiger Renate Hufkens, van 21 april 2015, DO 2014201502661), beschikbaar via volgende link www.dekamer.be/QRVA/pdf/54/54K0026.pdf.

379 Zie ook dit deel, hoofdstuk 4, punt 2 (Iraanse mensensmokkelaar).

380 Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2009, *In een schijn van wettelijkheid*, pp. 38-40.

381 Zie dit deel, hoofdstuk 2, punt 2.1.4.a., punt 2.2.4.a., en 2.4.4.c.

382 Zie dit deel, hoofdstuk 2, punt 2.1.4.a.

383 Zie verder, Externe bijdrage: de strijd tegen de internationale mensensmokkel

2.4. | Financiële bestrijding

Smokkelnetwerken worden gerund door criminele ondernemers die hun criminele business organiseren en leiden zoals een multinational. Hun enige drijfveer is het maximaliseren van de winsten op een zo kort mogelijke termijn waarbij ze hun slachtoffers ontmenselijken en herleiden tot zakelijke producten. Dikwijls zijn de grote internationale smokkelnetwerken ook actief in het smokkelen van drugs en wapens.

Een goede internationale samenwerking én een uitgebreid financieel onderzoek zijn de meest effectieve manieren om de smokkelnetwerken te treffen en financiële droog te leggen. In België voeren de magistraten in hun onderzoeken naar mensensmokkel meestal een financieel onderzoek[384], wat een goede praktijk is.

Dergelijke aanpak past in een internationale ketenaanpak waarbij alle schakels hun rol moeten spelen. Indien een schakel ontbreekt of faalt, dan breekt de ketting. Zo zorgen de smokkelaars er in de praktijk voor dat hun criminele opbrengsten veilig overgedragen en ondergebracht zijn in hun thuislanden. De EU moet trachten zo veel mogelijk akkoorden te sluiten met de herkomstlanden van buiten de EU over de inbeslagname van criminele gelden. Binnen de EU zelf moeten de lidstaten beter samenwerken als een EU-lidstaat een inbeslagname of verbeurdverklaring vraagt aan een andere lidstaat. Op internationaal vlak is het CARIN-netwerk[385] een belangrijk hulpmiddel voor de opsporing en de inbeslagname van criminele vermogens. Het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en Verbeurdverklaring (COIV)[386] is het Belgisch lid van CARIN en tussenpersoon bij een bevraging. Het netwerk is nog onvoldoende bekend maar heeft zijn nut al bewezen.[387]

Financiële onderzoeken vormen ook een essentiële sleutel bij de opsporing van criminele organisaties die zich inlaten met mensensmokkel. Een financiële analyse laat toe om de banden tussen de criminele organisatie en de maatschappelijke bovenwereld bloot te leggen en hun verantwoordelijken te identificeren.[388] Door de geldtransacties te volgen kunnen de onderzoekers de verdoken leiders van deze organisaties traceren en hun contactpersonen op het legale maatschappelijke terrein zoals transportbedrijven of vastgoedsector (bij witwassen).

Myria is ervan overtuigd dat een dergelijke internationale financiële ketenaanpak voor het EU-actieplan wel effect zou sorteren.[389]

384 Zie dit deel, hoofdstuk 2, punt 2.1.3.b., punt 2.2.3.b., punt 2.3.4.b. en punt 2.4.3.b.

385 CARIN is een acroniem voor Camden Asset Recovery Inter-agency Network. Dit in 2004 opgerichte regionale informele netwerk groepeert de overheden die bevoegd zijn voor de invordering van tegoeden. Het is belast met alle aspecten die te maken hebben met de strijd tegen de opbrengsten van de criminaliteit. Het netwerk bestaat uit agenten van de opsporings- en repressiediensten, hoofdzakelijk uit Europa maar ook uit Noord-Amerika. Het streeft op een interinstitutionele basis naar meer efficiëntie bij de acties die de leden van het netwerk ondernemen, om misdadigers hun illegale opbrengsten te ontnemen.

386 Het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring (COIV) is een orgaan van het openbaar ministerie dat is opgericht door de wet van 26 maart 2003 en dat operationeel is sinds 1 september 2003. Het COIV fungeert als kenniscentrum voor de gerechtelijke overheden in strafzaken, in het kader van de inbeslagname van vermogensbestanddelen. Het verleent bijstand bij de strafrechtelijke vervolging in geval van verbeurdverklaring en fungeert als facilitator in het kader van de uitvoering van vonnissen en arresten die verbeurdverklaring inhouden (bron: www.confiscaid.be).

387 Jaarverslag Mensenhandel 2013, *Bruggen slaan*, pp. 44, 52-53 en 122; Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2011, *Het geld dat telt*, pp. 41 en 140.

388 Zie dit deel, hoofdstuk 2, punt 2.4.1.a. en 2.4.3.b.

389 Zie dit deel, hoofdstuk 1, punt 1.2.

Externe bijdrage: De strijd tegen de internationale mensensmokkel

Frank Demeester

Referentiemagistraat mensenhandel-mensensmokkel

gerechtelijk arrondissement West-Vlaanderen

Over het 'waarom' van de strijd tegen de mensensmokkel

Vandaag heeft iedereen een beeld van wat mensensmokkel is. De afgelopen maanden gingen de foto's en video's van boten, van het dek tot het ruim volgestouwd met vluchtelingen, de wereld rond. In één adem met de term mensensmokkel wordt ook Lampedusa genoemd, het eiland ten zuiden van Sicilië. De drieste wijze waarop mensensmokkelaars te werk gaan heeft de problematiek internationaal onder de aandacht van het grote publiek gebracht.

Nochtans is het fenomeen van de illegale migratie en de mensensmokkel een problematiek die al heel oud is. Wanhopige mensen doen al vele jaren beroep op mensensmokkelaars, die zich profileren als adviseurs en reisagenten, en die van de migranten en hun families zware financiële offers vragen om de vaak levensgevaarlijke tocht naar het beloofde land of continent te mogen aanvatten. Wanneer zij onderweg zijn, zijn migranten volledig overgeleverd aan de willekeur van de smokkelaars: de smokkelaars kiezen het transportmiddel en de reisroute, de papieren van de migranten worden afgenomen zodat ze bij gebrek aan identiteit en nationaliteit minder risico lopen om teruggestuurd te worden naar hun land van herkomst. Migranten die niet in het gareel lopen, worden door de smokkelaars bedreigd of moeten geweldplegingen ondergaan, of worden aan hun lot overgelaten. Omdat zij en hun familie vaak reeds een aanzienlijk deel van het smokkelgeld hebben betaald, is er in realiteit geen weg terug en zijn zij bereid om alles te doen wat de smokkelaars van hen verlangen. Ze krijgen instructies hoe zij moeten handelen wanneer ze door politiediensten worden onderschept.

Naar de migranten zelf wordt niet met de vinger gewezen, want zij vluchten voor armoede en geweld. Dat levert meteen een paradox op waarmee een parketmagistraat of onderzoeker onmiddellijk wordt geconfronteerd bij het voeren van strafonderzoeken naar mensensmokkel: waarom interveniëren in een systeem dat een medium is voor mensen om een beter leven op te bouwen?

In ons land is de mensensmokkel even wezenlijk aanwezig als in de rest van Europa, ook al is het voor de meeste mensen een problematiek die heel ver van hun bed verwijderd is. Het komt het duidelijkst tot uiting op snelwegparkings en industrieterreinen, in havens en slechts in mindere mate in stads- en dorpskernen. De Belgische situatie wordt numeriek uiteraard overschaduwd door het groot aantal migranten dat via de Middellandse Zee de oversteek waagt, en de dodentol die deze oversteek reeds heeft geëist. Migranten – en velen hebben de stranden van Lampedusa nog nooit gezien – komen België binnen, verblijven hier of reizen door ons land op weg naar hun eindbestemming, en maken daarbij gebruik van de 'diensten' van mensensmokkelaars. Heel vaak is hun aanwezigheid in België van bijzonder korte duur en willen zij hier ook helemaal niet blijven. Het 'bevel om het grondgebied te verlaten' dat hen via de Dienst Vreemdelingenzaken wordt overhandigd, is vaak een correcte vertaling van hetgeen zij aan de verbalisanten willen vertellen: transiterende migranten vragen niets liever dan zo snel mogelijk het Belgische grondgebied opnieuw te verlaten, weliswaar in de richting van hun eindbestemming. Dat brengt ons onmiddellijk bij de volgende vragen die heel frequent worden gesteld: waarom interveniëren wanneer ons land voor een groot aantal migranten een louter transitland en niet de eindbestemming is? Is het probleem van de mensensmokkel niet het probleem van het Verenigd Koninkrijk, dat een onwaarschijnlijke aantrekkingskracht op talloze nationaliteiten uitoefent, of is het een probleem van (Noord-)Frankrijk, waar duizenden migranten in tentenkampen verblijven en waarbij smokkelaars enkel gebruik maken van Belgische parkings om hun migranten op vrachtwagens te steken die (via de Franse zeehavens…) in de richting van het Verenigd Koninkrijk rijden?

Alsof dit alles nog niet genoeg is, wordt soms aan magistraten of onderzoekers de frustratie opwekkende vraag voor de voeten gegooid of het eigenlijk niet 'dweilen met de kraan open' is of 'werken met gesprongen buizen', zoals het vorig jaar in een reportage van *De Tijd* nog werd verwoord (*De Tijd*, "De E40, miljoenenroute voor mensensmokkelaars", april 2014).

Het zijn allemaal vragen, waarop het antwoord niet zo voor de hand liggend is, voor zover er al een antwoord

is. Het lijkt wel alsof elke magistraat of onderzoeker die actief is in de bestrijding van de mensensmokkel, *in the long run* gedoemd is om op een *burn-out* af te stevenen, indien men zich al te vaak op deze vragen blijft focussen.

We laten de moeilijke vragen over de ogenschijnlijk uitzichtloze situatie even voor wat ze zijn, en zetten onze beide voeten op het terrein voor een waar gebeurd verhaal... *Op 5 september 2013, in het holst van de nacht, stelt de patrouille Controle en Toezicht van de West-Vlaamse Wegpolitie op de parking van Jabbeke vast dat een aantal migranten in een groene Ford Transit worden gestopt. Deze snelwegparking is het favoriete werkterrein van mensensmokkelaars en de Wegpolitie beslist het voertuig te volgen om het te kunnen intercepteren. Bij het zien van de politie neemt de Ford Transit de vlucht via de E40-autosnelweg in de richting van Frankrijk en hierop wordt door de Wegpolitie de achtervolging ingezet. De Koerdische smokkelaars hebben maar één doel: uit de handen van de politie blijven en de Frans-Belgische grens oversteken om het migrantenkamp te kunnen binnenrijden, waar de Belgische politie geen enkele tastbare bevoegdheid heeft en de Franse politie om veiligheidsoverwegingen 's nachts niet meer durft binnen te gaan. Dit doel heiligt de middelen, want ze doen er alles aan om niet te moeten stoppen. Meerdere politievoertuigen komen in bijstand en nemen aan de achtervolging deel. De smokkelaars wringen zich een weg tussen de politievoertuigen en rammen bewust meermaals deze voertuigen. Er worden waanzinnige snelheden gehaald. De politiemensen proberen direct contact zoveel mogelijk te vermijden, omdat ze weten dat het smokkelvoertuig met migranten is geladen en er bij een ongeval aan dergelijke snelheid wel eens doden zouden kunnen vallen. Wanneer de smokkelaars proberen voorbij te steken, komt hun voorwiel in een put terecht, waardoor zij de controle over het stuur verliezen en in de gracht belanden. Eén van de smokkelaars komt onder het voertuig terecht, een andere kan ontsnappen. Er worden waarschuwingsschoten gelost. Wanneer de veiligheid ter plaatse is verzekerd, worden de migranten zo snel mogelijk bevrijd. Het eerste geluid dat uit de Ford Transit komt, is het geween en gesnik van een kind. De zevenjarige zat achteraan met zijn moeder en andere migranten los in de bergruimte van het smokkelvoertuig gepropt. Zij werden heen en weer geslingerd, blauwe zwaailichten en sirenes kwamen van overal en de paniek heerste alom in de lichte vracht. Plots kwamen zij met een vreselijke schok in de gracht terecht en hoorden zij een man kermen onder het gewicht van het voertuig, aangevuld met een aantal pistoolschoten. Minutenlang bekroop hen het gevoel dat ze in oorlogsgebied zaten, maar ze waren gewoon in het vredige West-Vlaanderen, weliswaar in een voertuig dat door vluchtende mensensmokkelaars werd bestuurd.*

Dit smokkelverhaal biedt alvast één antwoord op de vraag waarom het nodig is om veel capaciteit te investeren in het criminele fenomeen mensensmokkel: omdat dergelijk menselijk leed op het Belgische grondgebied onder geen enkel beding tolereerbaar is, en op geen enkel begrip kan rekenen. De drijfveer van de smokkelaars is immers geenszins van humane aard, wat zij ten aanzien van een rechtbank ook mogen beweren wanneer zij zich moeten verantwoorden. Het gaat om louter geldgewin, en de gesmokkelden betalen de tol. De financiële impact van deze criminaliteit op onze maatschappij heeft niemand totnogtoe berekend: dekzeilen worden kapotgesneden, ladingen worden deels of geheel gecontamineerd en afgekeurd, verzekeringspolissen worden almaar duurder, omheiningen worden met de regelmaat van de klok doorgeknipt en vernield, dertig tot veertig politiemensen worden met bijstand van migratiehonden en helikopters ingezet tijdens nachtelijke observaties, de telefoontap- en tolkkosten lopen torenhoog op indien men een organisatie wil oprollen, enz.

Voor wie dit verhaal nog niet overtuigend genoeg is, zijn er nog talloze weerzinwekkende verhalen van mannen, vrouwen en kinderen die in koeltransporten (tegen vriestemperaturen), in hoog gestapelde ijzeren containers (onder de blakende zon), tussen loszittende ladingen, in allerlei holtes en bergingruimtes of in het dashboard van een voertuig worden gestopt om de oversteek te wagen. De drama's in Dover (2000), Wexford (2001) en recent nog in Tilbury (augustus 2014) liggen nog fris in het geheugen.

Informatiegaring

Een conditio sine qua non om de strijd tegen een criminaliteitsfenomeen te kunnen aanbinden, is dat politie en justitie over accurate informatie beschikken. Het gebeurt – doch uiterst zelden – dat informatie omtrent een mensensmokkelorganisatie bij wijze van gelukstreffer in de schoot van de politie wordt geworpen, maar in het merendeel van de dossiers is succes het gevolg van de voortdurende aandacht van de politiediensten voor het fenomeen.

De migrant die door de politiediensten wordt onderschept, is daarbij een belangrijke bron van informatie. De slachtoffers die spontaan correcte en bruikbare informatie prijsgeven over de smokkelaars zijn nochtans heel zeldzaam. De redenen daarvoor zijn evident: slachtoffers hebben al te veel betaald, ze zijn na een lange tocht op een boogscheut van het Verenigd Koninkrijk geraakt en zij willen hun kansen om het beloofde land te bereiken in deze laatste rechte lijn niet hypothekeren.

De informatie die migranten bij zich hebben of op zich dragen, en die bij een degelijke fouille aan de oppervlakte komt, blijkt vaak wèl heel nuttig te zijn. Het kan gaan over briefjes, nota's, kaartjes, ticketjes, aantekeningen, telefoonnummers, enz. die zij overal kunnen wegstoppen. Ook het telefoontoestel dat zij eventueel bijhebben, dient uitgelezen te worden. Wanneer de politieman aanvoelt dat de migrant bruikbare informatie zou kunnen verschaffen, zal hij tot een verhoor met tolk overgaan. Het systematisch verhoren van alle aangetroffen migranten is capacitair en financieel niet haalbaar, en zou in de praktijk ook geen meerwaarde opleveren, juist omdat de meesten onder hen niet bereid zijn correcte informatie te geven en hun smokkelaars te verlinken. Evenwel is de rol van de politieman of –vrouw op dat ogenblik van essentieel belang: het is opvallend dat het vaak dezelfde politiemensen zijn die op basis van hun ervaring en hun empathisch vermogen erin slagen om de juiste migranten eruit te pikken en te verhoren. Zij kunnen op deze manier informatie aanleveren waarop een nieuw onderzoek kan worden geënt. Het zijn ook vaak deze politiemensen die situaties correct inschatten en omwille van verdachte gedragingen tot controle overgaan, waar anderen dat in gelijkaardige omstandigheden misschien niet zo snel zouden hebben gedaan.

Het is de taak van de parketmagistraat om politiemensen blijvend te sensibiliseren en te stimuleren, en hen te wijzen op het belang van hun initiële vaststellingen en de grondigheid en precisie waarmee dit dient te gebeuren. Indien men op het parket kwaliteitsvolle onderzoeken wenst te verrichten die tot veroordelingen aanleiding geven, dient men erover te waken dat de ogen en oren op het terrein – lees: de politiemensen – scherp genoeg op het fenomeen zijn gericht, en dat mensen zich bewust zijn dat zij met hun aanvankelijk proces-verbaal[390] een dossier kunnen maken of kraken.

In return voor de accuraat aangeleverde informatie dient de parketmagistraat er ook zorg voor te dragen dat hij zijn politiemensen feedback geeft over hetgeen met hun vaststellingen is gebeurd. Meestal gebeurt dit wel ten aanzien van de rechercheurs die het verder strafonderzoek hebben gevoerd, maar soms worden de initiële vaststellers over het hoofd gezien, terwijl het dossier in zijn embryonale fase op basis van hùn vaststellingen en op hùn computer is geconcipieerd. Politiemensen kunnen ook heel veel leren uit de wijze waarop een rechtbank een dossier inschat: rechters beoordelen feiten op basis van hetgeen op papier staat, en wat de politieman heeft gezien doch niet aan het papier heeft toevertrouwd, bestaat voor de rechter gewoonweg niet en kan niet in rekening worden gebracht bij de beoordeling.

Het is in de praktijk dan ook heel belangrijk dat leidinggevende politiemensen doordrongen zijn of worden van het belang van de strijd tegen de mensensmokkel en van de wijze waarop dossiers tot stand komen. Elke politie-eenheid stelt prioriteiten, waarbij kan worden verwezen naar nationale en zonale veiligheidsplannen en naar de beleidsopties van de directeur of de korpschef. Indien mensensmokkel niet tot deze prioriteiten behoort in een regio waar het fenomeen wel aan de oppervlakte komt, kunnen er problemen rijzen. Politiemensen die zich niet gesteund voelen door hun leidinggevende of korpsleiding, zullen uiteraard niet dezelfde gedrevenheid aan de dag kunnen leggen om illegale vreemdelingen bestuurlijk aan te houden of om verdachte voertuigen achterna te zitten en veel capaciteit in het fenomeen te investeren.

Het vatten van een vreemdeling in illegaal verblijf is immers geen tussenkomst die in een handomdraai is afgehandeld: er komt naast de gebruikelijke triptiek behoorlijk wat administratie bij kijken, en totdat de politiediensten bericht krijgen van de Dienst Vreemdelingenzaken over wat er met de aangetroffen persoon dient te gebeuren, zit de interventieploeg aan het bureau gekluisterd en zijn de politiemensen onbeschikbaar voor andere opdrachten. Indien er een *groep* van vreemdelingen wordt aangetroffen, weegt de afhandeling nog meer op de capaciteit van de politiediensten. Het hoeft geen betoog dat aangetroffen migranten ondertussen correct en humaan door de politiemensen worden behandeld. Zij krijgen de mogelijkheid om zich wat op te frissen of iets te nuttigen, en kunnen tenminste een poos slapen op een matras in plaats van in een tent die op paletten is vastgemaakt. Wanneer dan finaal de beslissing volgt dat de betrokkenen mogen beschikken, stelt menigeen zich de vraag wat het nut geweest is van de interventie. Het verwondert dan ook niet dat soms de verleiding zal ontstaan om een oogje dicht te knijpen en het groepje migranten *niet* op te merken. Nochtans schuilt het ontbrekende puzzelstukje van een groot onderzoek soms in een klein hoekje: de politieman die plichtsbewust tot administratieve aanhouding en fouille overgaat, kan de *key to succes* onder de vorm van een briefje, nota of telefoonnummer naar boven halen. Het onderzoek naar de *Wexford-case* (vaststellingen van 8 december 2001, acht dode migranten aangetroffen in het Ierse Wexford) kwam in een stroomversnelling doordat een politieman een ogenschijnlijk nietszeggend briefje terugvond en onderzoekers tot analyse van dit kleine vodje papier overgingen.

390 Het aanvankelijk proces-verbaal vormt de basis van de opstart van een dossier. Hierin maakt de politie melding van de feiten van het misdrijf en doet ze haar eerste vaststellingen.

De parketmagistraat dient zijn verwachtingen naar de politie toe duidelijk te omschrijven en hij dient desgevallend overleg te plegen met de leidinggevenden om alle neuzen in dezelfde richting te krijgen. Mensensmokkelaars zijn zeer mobiel, zodat zij tijdens hun activiteiten relatief snel vaststellen in welke regio zij meer op de hielen gezeten worden dan in andere regio's, waarna zij hun actieterrein vlotjes verleggen. Vrachtwagens waarvan smokkelaars vermoeden dat zij in Calais of Coquelles de oversteek naar het Verenigd Koninkrijk zullen maken, worden al op snelwegparkings in het Belgische binnenland het doelwit van mensensmokkelaars. Nochtans moeten de vrachtwagens dan nog een ruime afstand afleggen om in de Franse zeehavens aan te komen. Daarenboven is de kans niet onbestaande dat de lading van deze vrachtwagens helemaal niet voor het Verenigd Koninkrijk maar wel voor het Belgische of Franse binnenland bestemd is. Zelfs op parkings waar men het fenomeen mensensmokkel nog niet had opgemerkt, blijken plots groepjes migranten rond te lopen onder begeleiding van één of meerdere runners. De ogen sluiten voor het fenomeen is eigenlijk geen optie, wel integendeel.

Informatiebeheer

Indien wordt uitgegaan van de premisse dat de violen in een gerechtelijk arrondissement zijn gelijkgestemd, en elke politiedienst zijn steentje bijdraagt in de strijd tegen de mensensmokkel, stelt zich de vraag wie alle informatie gaat beheren.

Het CIDA (de communicatie- en informatiedienst van het gerechtelijk arrondissement, het vroegere AIK) vormt daarbij de ruggengraat van het informatiebeheer. Haar rol in de strijd tegen de mensensmokkel is essentieel. Het CIDA van West-Vlaanderen (meer bepaald het AIK van Brugge) verzamelt reeds sedert 2003 alle informatie die door de politiediensten wordt aangeleverd. De databank werd in de loop der jaren uitgebreid en verfijnd.

De databank wordt zodoende elke dag met bijkomende data gevoed, en elke partner ontvangt dagelijks een *sitrep* (situation report) in de mailbox met de opgestelde processen-verbaal rond illegaal verblijf en mensensmokkel. Ook de loutere meldingen van vrachtwagenchauffeurs of burgers, die geen aanleiding konden geven tot een opstellen van een proces-verbaal, zijn in de *sitrep* vervat. Daarenboven worden maandelijks en jaarlijks overzichten opgemaakt. Het CIDA doet daarbij veel meer dan louter registreren: aan de hand van de binnengekomen informatie proberen zij links en tendensen te ontwaren. Wanneer informatie uit onderscheiden dossiers een *match* oplevert, wordt onmiddellijk contact opgenomen met het parket en met het team mensensmokkel van de federale gerechtelijke politie, zodat op deze informatie verder kan worden gewerkt.

De Brugse databank is een gebruiksvriendelijke tool die ook door politiediensten ver buiten West-Vlaanderen wordt geconsulteerd. Smokkelorganisaties die vanuit het binnenland opereren, maken niet zelden gebruik van de West-Vlaamse parkings, omdat zij dicht bij de Franse grens gelegen zijn. Omdat transporten door de frequente politie-acties vaak worden verijdeld, en de politiediensten telkenmale processen-verbaal opstellen omtrent de aangetroffen migranten, kunnen binnenlandse onderzoekers dankbaar gebruik maken van deze informatie om op basis van hun eigen gegevens transporten aan hun onderzoek te linken en de organisatie beter in kaart te brengen.

Geïntegreerde aanpak en samenwerking

Het spreekt voor zich dat de strijd tegen een internationaal criminaliteitsfenomeen zoals mensensmokkel een geïntegreerde en gecoördineerde aanpak vereist.

Binnen een gerechtelijk arrondissement dienen de onderscheiden politiediensten zonder uitzondering hun bijdrage te leveren. Mensensmokkel is, ondanks haar internationaal karakter, geen fenomeen dat exclusief tot het takenpakket van de federale politie behoort. Het is aan het parket om de beleidslijnen uit te tekenen met een 'aanpak op maat' binnen het arrondissement, en de parketmagistraat dient vanuit dit beleid de politie aan te sturen. De lokale politie die dagdagelijks op het terrein aanwezig is, dient oog te hebben voor een verhoogde aanwezigheid van migranten op het grondgebied van de politiezone, en zij dient erover te waken dat panden niet plots dienst gaan doen als safehouses. Tijdens controles met betrekking tot sociale fraude en mensenhandel in risicosectoren zoals nachtwinkels, carwashes en exotische restaurants, dient men tevens aandacht te hebben voor aanwijzingen van mogelijke mensensmokkel. Mensensmokkel en –handel zijn duidelijk te onderscheiden als misdrijf, maar gaan anderzijds vaak hand in hand.

Ingevolge de gerechtelijke hervorming zijn de meeste gerechtelijke arrondissementen, waarvan het aantal werd teruggeschroefd tot twaalf, grootschaliger geworden. Dit impliceert dat de referentiemagistraat mensensmokkel sedertdien ook de politiediensten uit andere afdelingen dient aan te sturen en zijn beleid ook in deze afdelingen dient te implementeren. Voor het huidige arrondissement West-Vlaanderen bracht de hervorming voor de materie van de mensensmokkel nauwelijks wijzigingen met zich mee, gezien de dossiers mensenhandel en –smokkel

in de provincie West-Vlaanderen reeds verscheidene jaren ingevolge parketsamenwerkingsverbanden waren toevertrouwd aan het vroegere arrondissement Brugge. Concreet betekent dit dat de driemaandelijkse opvolgvergaderingen inzake mensensmokkel, alsook de vergaderingen die vooropgesteld werden door het College van procureurs-generaal, reeds vòòr de gerechtelijke hervorming provinciaal over de arrondissementsgrenzen heen werden gehouden.

Bij grootschalige acties zal het parket aan alle betrokken politiediensten de opdracht geven om bijstand te leveren tijdens de actie, waarbij duidelijke afspraken worden gemaakt omtrent de administratieve afhandeling van de aangetroffen migranten en de gerechtelijke afhandeling van de gearresteerde runners. Vele handen maken licht werk, en elke politiedienst kan een specifieke bijdrage leveren: de wegpolitie kent de autosnelwegen en beschikt over de aangepaste voertuigen om achtervolgingen te kunnen uitvoeren, de lokale politiezones kennen de vluchtwegen in de regio als hun broekzak, de federale gerechtelijke politie behoudt het overzicht op de lopende onderzoeken en modi operandi, de scheepvaartpolitie kent het reilen en zeilen in de havens en het technisch steunteam beschikt over apparatuur om in allerlei omstandigheden degelijke observaties te kunnen uitvoeren. Indien dit gemengd team wordt aangevuld met migratiehonden en luchtsteun, is het plaatje volledig om meerdere locaties tegelijk onder observatie te houden en smokkelaars te vatten. Hetgeen hierboven is omschreven is uiteraard gemakkelijker gezegd dan gerealiseerd, zeker indien politiediensten binnen een bepaald arrondissement niet de gewoonte hebben om zo nauw op het terrein met elkaar samen te werken, maar het is de enige manier om een degelijke aanpak te verzekeren zonder dat een welbepaalde politiedienst na de actie capacitair op droog zaad zou komen te zitten.

Het College van procureurs-generaal heeft gesteld dat een effectieve bestrijding van de mensensmokkel een synergie tussen het bestuurlijk en het gerechtelijk beleid vereist. In de praktijk uit deze synergie zich onder meer in de bestuurlijke acties die de directeur-coördinator (Dirco) van de federale politie organiseert. Deze acties zijn voor het publiek zichtbaar, waarbij politiemensen met scanner, migratiehonden en meetapparatuur het actieterrein van de mensensmokkelaars gaan betreden om vrachtwagens te controleren en migranten uit deze vrachtwagens te halen. Voorts kan de Gouverneur binnen zijn bevoegdheden een partner worden in de strijd tegen de mensensmokkel, gezien dit item ook aan bod kan komen in het viermaandelijks Provinciaal Veiligheidsoverleg waarop de procureur-generaal bij het Hof van Beroep het co-voorzitterschap uitoefent. In het bestuurlijk kader kan ook de bevoegdheid van de burgemeester vermeld worden, die op basis van artikel 134*quinquies* van de Nieuwe Gemeentewet een inrichting voor een periode van maximum zes maanden kan sluiten indien er ernstige aanwijzingen zijn dat er feiten van mensensmokkel plaatsvinden. Om te vermijden dat deze maatregel contraproductief zou werken ten aanzien van de gerechtelijke procedure, kan een sluiting slechts worden bevolen na overleg met de gerechtelijke instanties. De tekst van artikel 134*quinquies* onderlijnt derhalve evenzeer de synergie tussen het bestuurlijke en het gerechtelijke luik. Concreet betekent dit dat de parketmagistraat zijn gerechtelijke *niche* zal moeten verlaten en – met inachtneming van ieders bevoegdheden en regelgeving – in contact zal moeten treden met de Dirco, de diensten van de Gouverneur en in punctuele dossiers met de betreffende burgemeesters.

Parketmagistraten zullen soms genoodzaakt zijn om nog verder te gaan in het leggen van contacten. Wanneer taluds rond de snelwegbruggen moeten worden gekapt of wanneer een snelwegparking wordt heraangelegd, is het de uitgelezen kans voor het parket en de politiediensten om contact op te nemen met het Agentschap Wegen en Verkeer (AWV) of met de private partners, zodat de parking infrastructureel ook kan worden aangepast aan de veiligheidsnoden. In de haven is de havenkapitein aanwezig, alsook veiligheidsbeambten (*port facility officers*), die indringing in de haven door smokkelaars en migranten kunnen melden.

Het lijkt een cliché, maar samenwerking is een conditio sine qua non om succes te boeken, en dit niet alleen binnen een gerechtelijk arrondissement. De samenwerking dient de arrondissements- en landsgrenzen te overstijgen. De smokkelorganisaties passen immers dezelfde modus toe: ze kunnen vergeleken worden met feitelijke verenigingen van kleine groepjes mensensmokkelaars, waarbij sommigen onder hen zich exclusief inlaten met het ene stuk van het smokkeltraject, en anderen dan weer het volgende stuk voor hun rekening nemen. Wanneer enkelen onder hen worden gearresteerd, proberen anderen zo snel mogelijk het vrijgekomen territorium of migrantenkamp (desnoods gewapenderhand) in te palmen en de 'vacante' plaatsen in te nemen. Mensensmokkelaars kiezen ook steeds de weg van de minste weerstand, en verplaatsen hun actieterrein zeer snel: sommigen onder hen hebben in hun land van herkomst de nodige skills verworven om contra-observaties te verrichten, en wanneer ze vaststellen dat ze in een bepaalde regio te veel risico lopen, begeven ze zich naar andere parkings of regio's om hun migranten op vrachtwagens te stoppen. Wanneer een transport mislukt, is de schade voor de smokkelorganisatie beperkt, gezien de migranten gedwee naar de migrantenkampen terugkeren, van waaruit ze

nieuwe pogingen kunnen ondernemen, desgevallend tegen een aanvullende betaling aan de organisatie.

Tussen de gerechtelijke arrondissementen die gelegen zijn langs de E40-autosnelweg bestaat een overlegforum dat meermaals per jaar wordt georganiseerd en waarop de lopende dossiers mensensmokkel door de magistraten onderling worden besproken in aanwezigheid van de contactmagistraat bij het federaal parket. Dit forum is geïnspireerd op de overlegvergaderingen die reeds langer plaatsvinden tussen de gedeconcentreerde diensten van de federale gerechtelijke politie. Op die manier wordt vermeden dat eenzelfde mensensmokkelorganisatie tegelijkertijd het voorwerp zou uitmaken van verschillende strafonderzoeken, hetgeen een verlies aan capaciteit zou betekenen. Informatie wordt uitgewisseld, en indien nodig of nuttig, worden op deze fora gemeenschappelijke acties georganiseerd en besproken.

Omdat de activiteiten van mensensmokkelaars per definitie internationaal zijn, is het ook noodzakelijk dat contacten worden gelegd met buitenlandse politiediensten en autoriteiten, waarbij ook daar samenwerking dient te worden nagestreefd. Meermaals werden in het kader van dossiers mensensmokkel *Joint Investigation Teams* (JIT) opgericht in de schoot van Eurojust, die aanleiding hebben gegeven tot arrestaties in meerdere landen.

Onderzoeksdaden

In dossiers van mensensmokkel wordt geen onderzoek sui generis gevoerd. De klassieke en bijzondere onderzoeksmethodes die ook in andere strafonderzoeken worden gebruikt, behoren tot het onderzoekspalet dat de magistraat en politiediensten ter beschikking hebben. Het misdrijf mensensmokkel staat uiteraard ook vermeld in de taplijst (art. 90ter Sv.).

Niet zelden zijn er afdoende redenen om de verdachten van mensensmokkel in voorlopige hechtenis te nemen, waarbij ernaar wordt gestreefd om het strafonderzoek diligent verder te zetten en binnen een redelijke termijn af te ronden. Zo kunnen de inverdenkinggestelden onder de banden van het aanhoudingsmandaat voor de correctionele rechtbank worden gebracht, waar de nagestreefde straf in verhouding moet staan tot de zwaarwichtigheid van de feiten en ontradend moet werken ten aanzien van de veroordeelden en andere mensensmokkelaars.

Sedert enige tijd hebben onderzoekers bijzondere aandacht voor het vermogensvoordeel dat ingevolge de feiten wordt gegenereerd, en dit met het oog op een vordering tot verbeurdverklaring. Door de Wet van 27 november 2013 (in werking getreden op 1 maart 2014) heeft de wetgever daarenboven de mogelijkheid gecreëerd om onroerende goederen in het kader van mensensmokkel te laten verbeurdverklaren. Hierbij kan worden gedacht aan safehouses of tijdelijke schuilplaatsen waarin migranten worden ondergebracht in afwachting van het transport naar het beloofde land. Gezien de drijfveer van de mensensmokkelaars crimineel geldgewin is, spreekt het voor zich dat deze maatregelen tot doel hebben de organisatie te raken in de spreekwoordelijke achillespees, meer bepaald in de geldbeugel.

De uitdagingen van elke dag

De mondiale migratie en de mensensmokkel die er vaak mee gepaard gaat, kent een lange geschiedenis en is een *never ending story*. Het is een utopie te denken dat we, ondanks de inspanningen die in dit land elke dag opnieuw worden geleverd om de mensensmokkel te bestrijden, erin zouden kunnen slagen om deze vorm van criminaliteit tot nul te herleiden. Het aantal migranten is te groot en mensensmokkel is big business: ook hier geldt de wet van vraag en aanbod.

Niettemin blijft het een uitdaging om smokkelactiviteiten op te sporen en de mensensmokkelorganisaties die in België actief zijn, in kaart te brengen. Smokkelaars leren uit hun fouten, ze worden professioneler, voorzichtiger en tegelijkertijd agressiever. Ze handelen beredeneerd ten aanzien van hun tegenstrevers en gewetenloos ten aanzien van hun slachtoffers. Op die manier verplichten ze de politiediensten om op vinkenslag te liggen en creatief om te gaan met de onderzoeksmethoden die ter beschikking worden gesteld. Vlot bekennen doen ze uiterst zelden, zodat politiemensen alles in het werk moeten stellen om op basis van objectieve vaststellingen en bewijzen alle vluchtwegen dicht te spijkeren. Zo wordt op zitting een dossier gepresenteerd met harde bewijzen waar geen speld tussen te krijgen is, en is het aan de onpartijdige en onafhankelijke rechter om te oordelen hoe daders van dergelijke maatschappijontwrichtende criminaliteit dienen te worden gestraft.

Een van de grootste uitdagingen voor onderzoekers wordt (of beter: is) het internet. De mogelijkheden om toegang te krijgen tot het internet worden groter, beter en goedkoper, doch de tools waarover justitie en politie momenteel beschikken om 'gebruikers van het internet met minder goede bedoelingen' op te sporen en hen via datzelfde *world wide web* te vatten, zijn zeer gering en ondermaats. Daar is iedereen het ondertussen over eens. Internetrecherche zou als topprioriteit op het 'to do'-lijstje van onze wetgever moeten prijken.

Zolang er uitdagingen zijn, blijft de materie van de mensensmokkel bijzonder boeiend.